

Begrazing van natuurgebieden

inbo

Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek
Research Institute for Nature and Forest

Jan Van Uytvanck
Knokke 07/12/2017

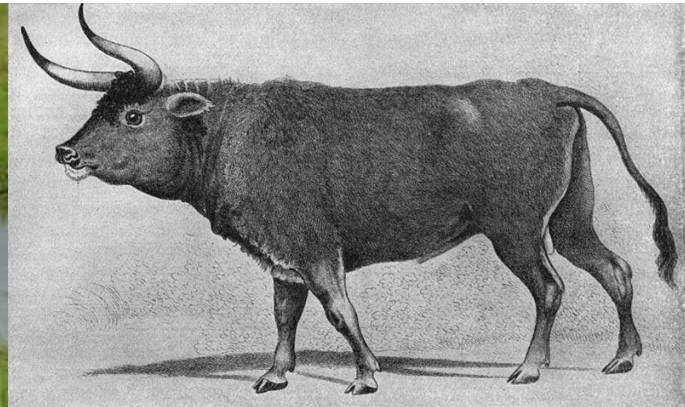
www.inbo.be

Thema's

- 1. Grote grazers in natuurbehoud en –beheer**
- 2. Begrazing in de duinen en het Zwin**
- 3. Begrazingsonderzoek**

Grote herbivoren in natuurbehoud en -beheer

- Grote grazers ? (rund, paard, ezel...)

+ 1627

+ 1909

Grote herbivoren in natuurbehoud en -beheer

- (nieuwe) wildernis
 - “oorspronkelijke natuur”, sterk verminderde menselijke invloed
 - “complete ecosystemen” : introductie wilde grazers & roofdieren
 - herstel van natuurlijke processen
 - => kennishiaat (aantallen, soorten, effecten in tijd & ruimte)

Grote herbivoren in natuurbehoud en -beheer

- Cultuurlandschap – halfnatuurlijk landschappen

Grote herbivoren in natuurbehoud en -beheer

■ Duinen en Zwin

Grote herbivoren in natuurbehoud en -beheer

■ Duinen en Zwin

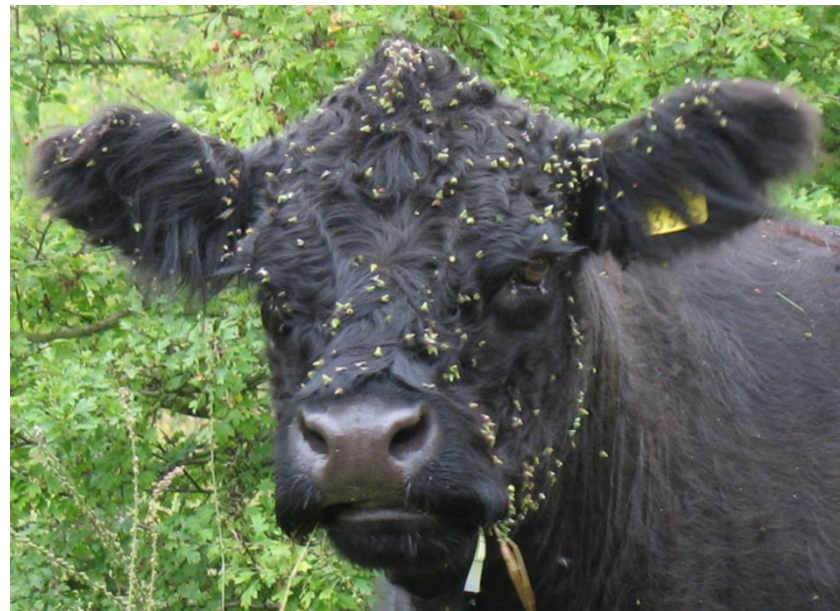
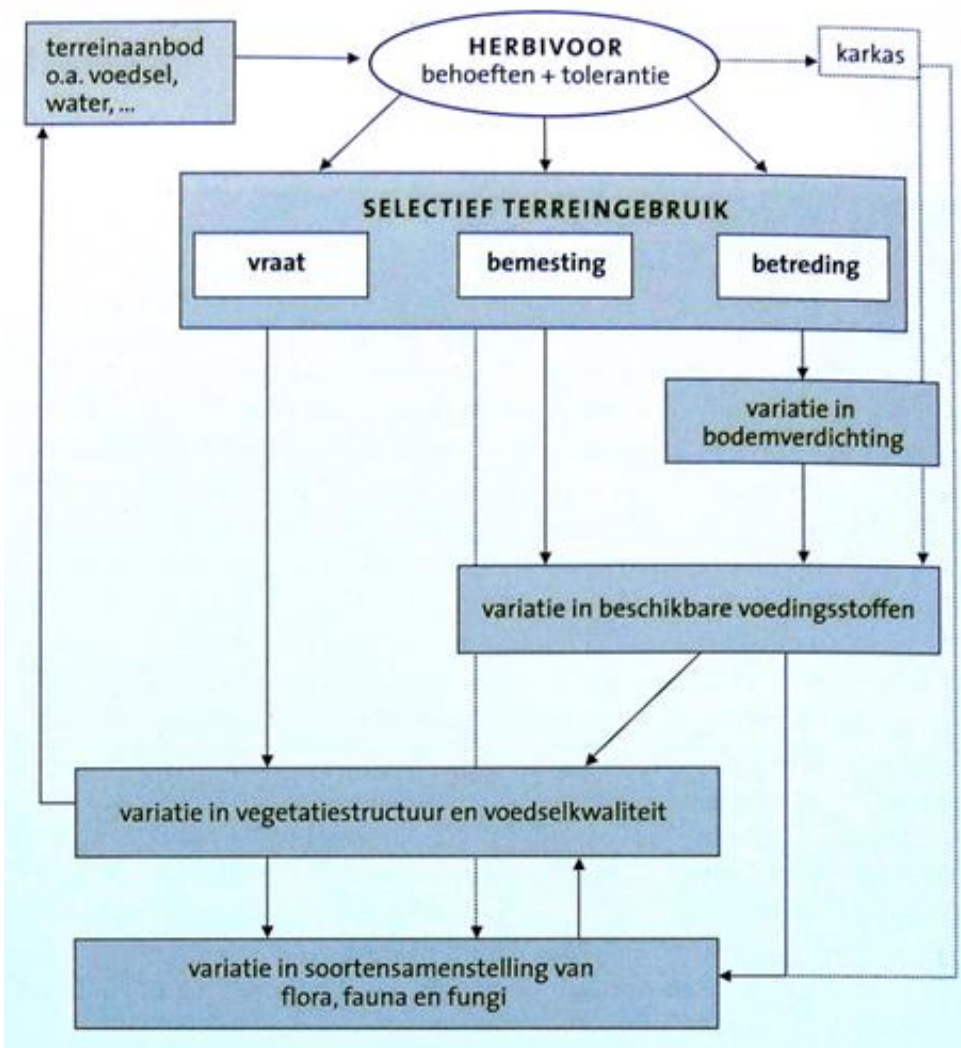
Grote herbivoren in natuurbehoud en -beheer

Vlaanderen

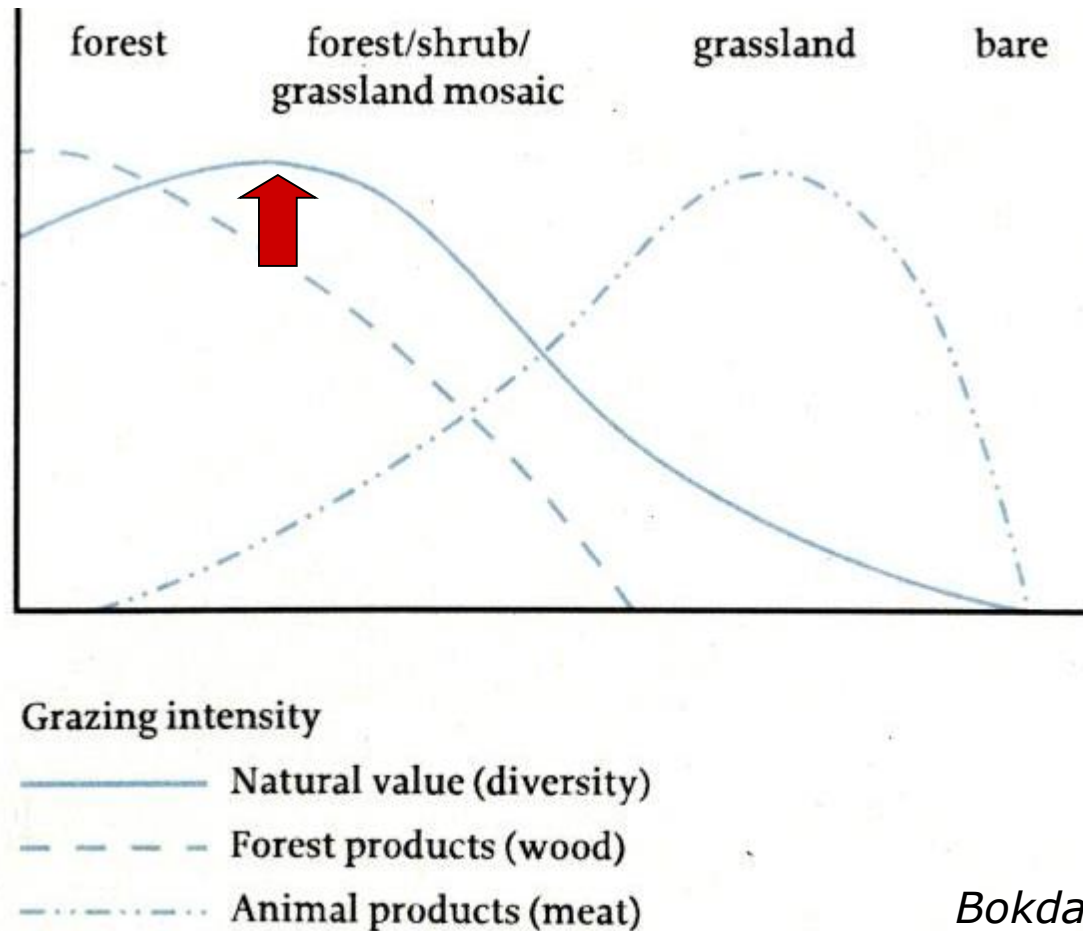
- $\pm 8-9000$ ha begraasd “natuurgebied”
- $\pm \frac{1}{2}$ in cultuurlandschappen
- $\pm \frac{1}{2}$ in half-natuurlijke & mozaïek-landschappen

Begrazing als spontaan proces

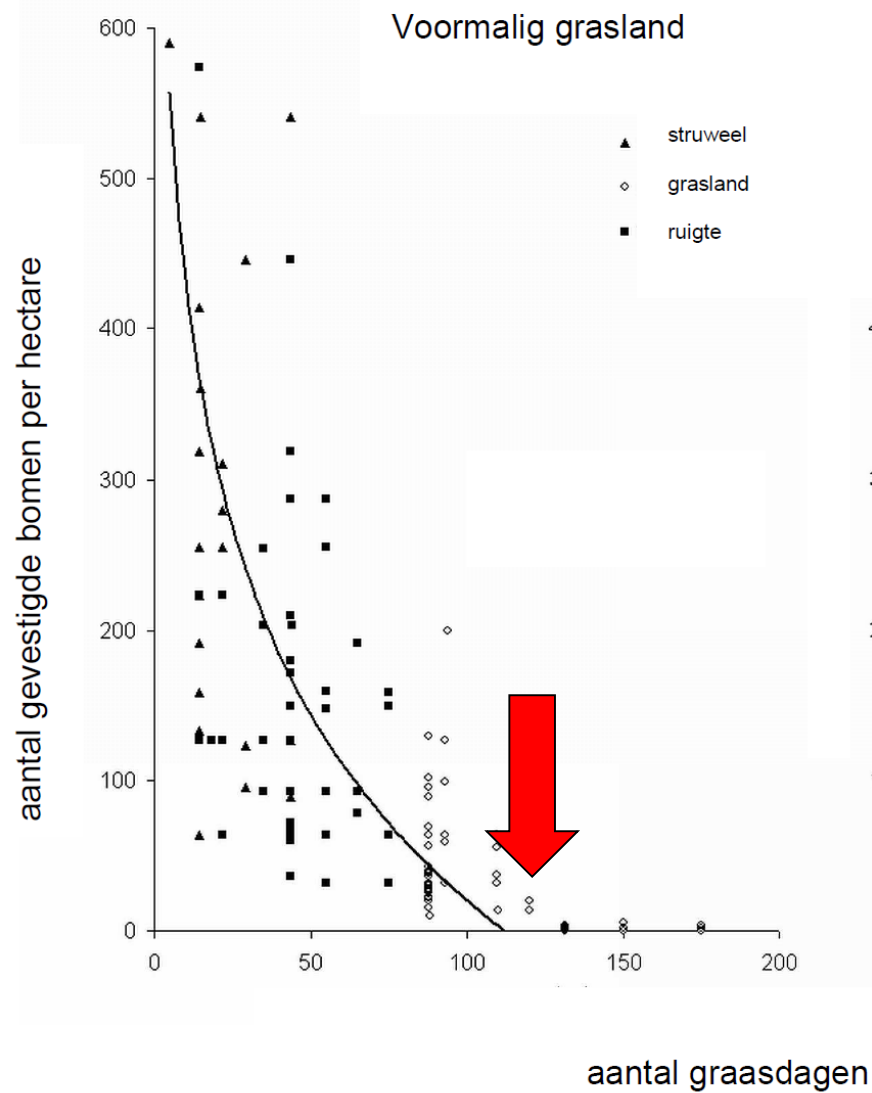

Hogere biodiversiteit

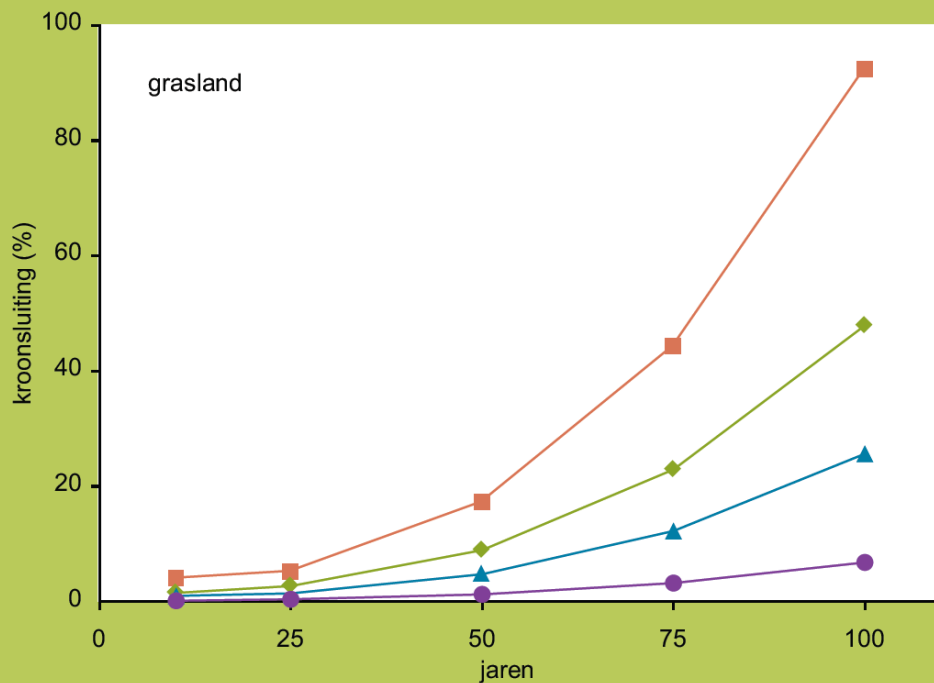

Bokdam (1990)

Graasdruk

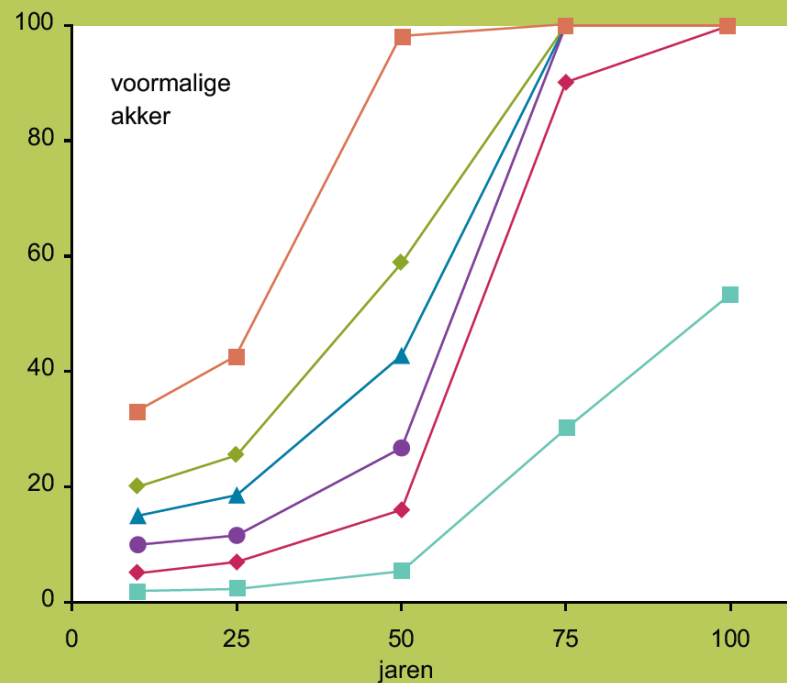

Graasdruk ~ tijd

aantal graasdagen per ha per jaar

25 50 75 100 125 150

In grasland zijn voornamelijk halfopen boslandschappen te verwachten. Enkel bij een zeer lage graasdruk sluit het bos zich volledig na een lange periode (bijna 100 jaar). Op voormalige akkers zal juist een hoge graasdruk nodig zijn om het sluiten van het bos te kunnen verhinderen.

Graasdruk

Intensieve begrazing: > 2 GVE/ha/ja

Landbouw

Halfextensief: 0,5-2 GVE/ha/ja

Instandhoudingsbeheer van natuurrijke
cultuurlandschappen (vnl. graslanden)

Extensief: $< 0,5$ GVE/ha/ja

halfnatuurlijke ongeperceleerde
natuurgebieden (heides, mozaïeken met bos,
duinen)

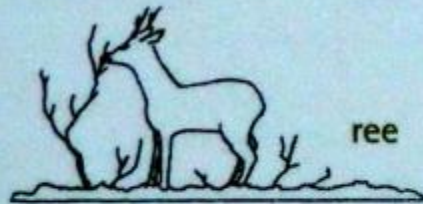
Welke dieren ?

snoeiers

variabele vreters

grazers en paardachtigen

herkauwers

steenbok

gems

edelhert

damhert

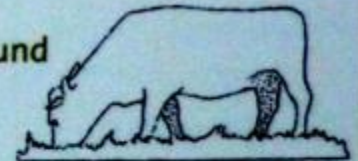
wisent

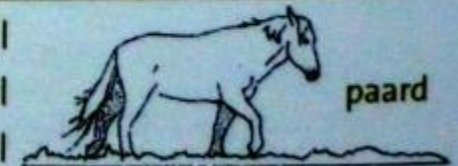
moeflon

rund

niet-herkauwers

Welke dieren ?

GRAZERS

- eten vnl. *gras* (langzame vertering; veel celwanden)
- *runderen*:
 - grassen
 - kudgedrag → vertrappeling
 - structuurverschillen vaak minder uitgesproken
 - lage dichtheden → mozaïeken
 - grote terreinen: lokaal grote invloed
 - voorkeur voor open plekken
 - goede kenmerken → winterhard
 - zonder hulp kalven
 - b.v. Galloway, Schotse Hooglanders
 - Heckrund (vnl. in terreinen met hoge zelfregulatie)
- *schapen*:
 - grassen + kruiden; 's winters ook hout (familie)kuddes
 - over het algemeen: geschikt v. drogere terreinen
 - veel verschillen naargelang type (vnl. oudere rassen interessant)
 - effecten: ± zoals runderen (meer hout, (heide)struikjes, kruiden)
- *Paarden*
- “grazende snoeiers”
- eten (zeer veel) kort gras, laagwaardig voedsel (het schillen van bomen).
- Latrines

Welke dieren ?

SNOEIERS

- Vnl. kruiden, knoppen, bladeren, vruchten, grassen, scheuten van struiken en jonge boompjes
in winter + voorjaar: twijgen, bast
- *Ree, Eland*
Solitair, in paren of 's winters in kleine groepen
Zowel in open als gesloten landschappen,
Evenwel voorkeur voor bos

VARIABELE VRETERS

- Flexibele strategie :kunnen overschakelen van strategie a. naar b.
- Wisent, Damhert, Sikahert, Rendier, Edelhert
- *Geit*:
(Familie)kudden
kunnen zeer selectief foerageren
eten veel hout, ook hogere begroeiing
→ tegengaan bosvorming

Natuurbeheer:

- Grootte vd dieren is belangrijk
- Grote individuele verschillen
- Deels onvoorspelbaar

Welke dieren in de duinen?

Damhert

“variabele vreter”

Haflinger

Konik

Shetland pony

Ezel

Toenemende specialisatie in dieet

Schotse hooglander

Konijn

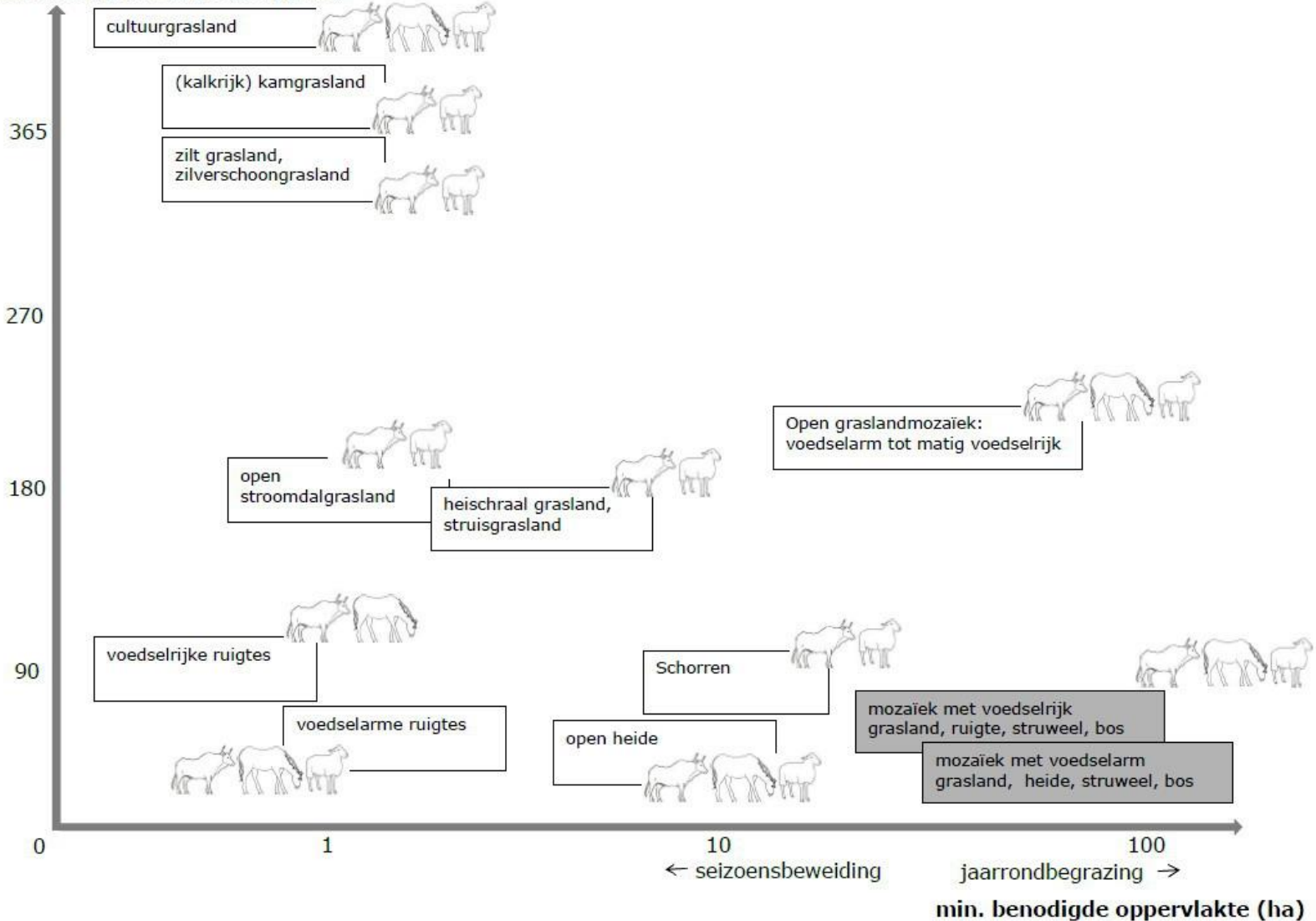

ongewervelden

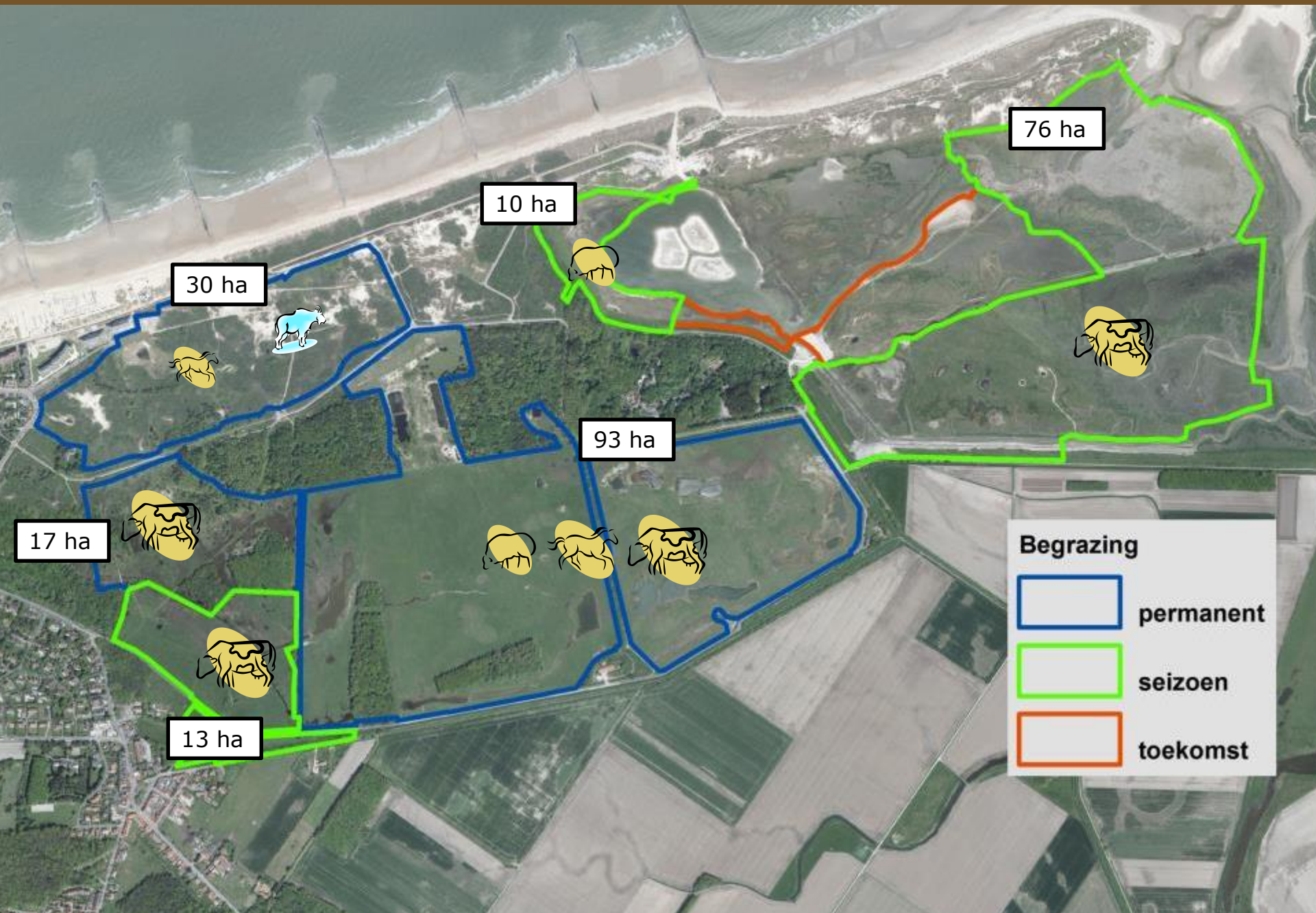
“grazers”

Welke dieren en hoeveel?

Graasdruk (graasdagen/ha/jaar)

Begrazingsonderzoek in het Zwin

Zwinvlakte

± 1960 : stopzetting begrazing
(herders + schapen)

2007 : 25 ha begraasd met
runderen

2013 : uitbreiding naar 75,5 ha

Graasbeheer

40 limousin runderen

1 juli tot 31 december

= 96 graasdagen/ha/jaar

= 0,26 GVE/ha/jaar

Flanders
State of the Art

*Zeekraal, Klein
schorrenkruid*

Kweldergras, Lamsoor

Strandkweek

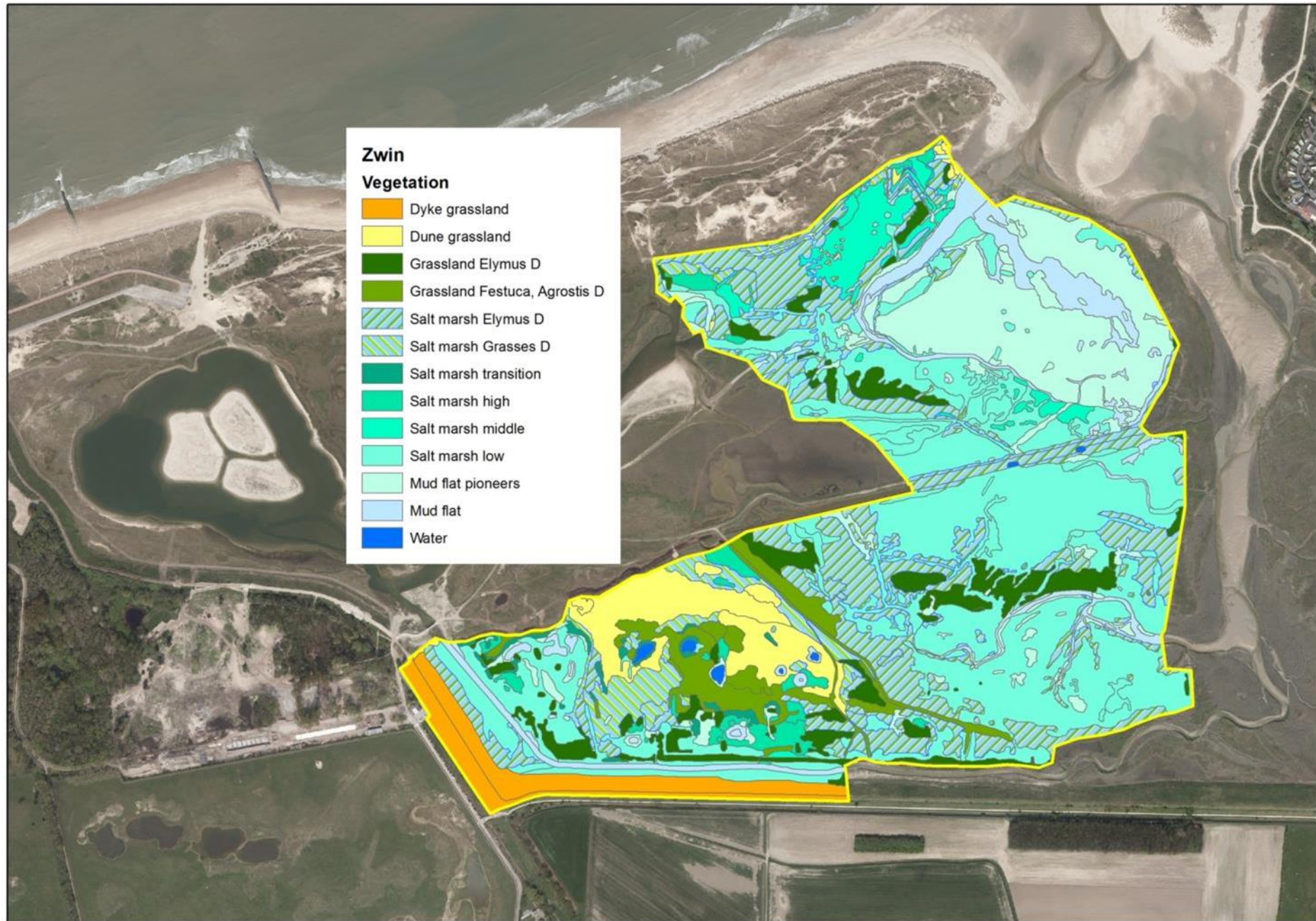
Beheerdoelen

- ▶ Positieve impact op erosie-sedimentatieprocessen
 - schaarsere vegetatie
 - positieve impact op overstromingsrange
 - hogere stroomsnelheid: mindere sedimentatie
- ▶ Breken van dominantie van Strandkweek & Zoutmelde
 - tvv typische schorrensoorten en vroege successiestadia
 - open slik
 - vogels, insecten, ...

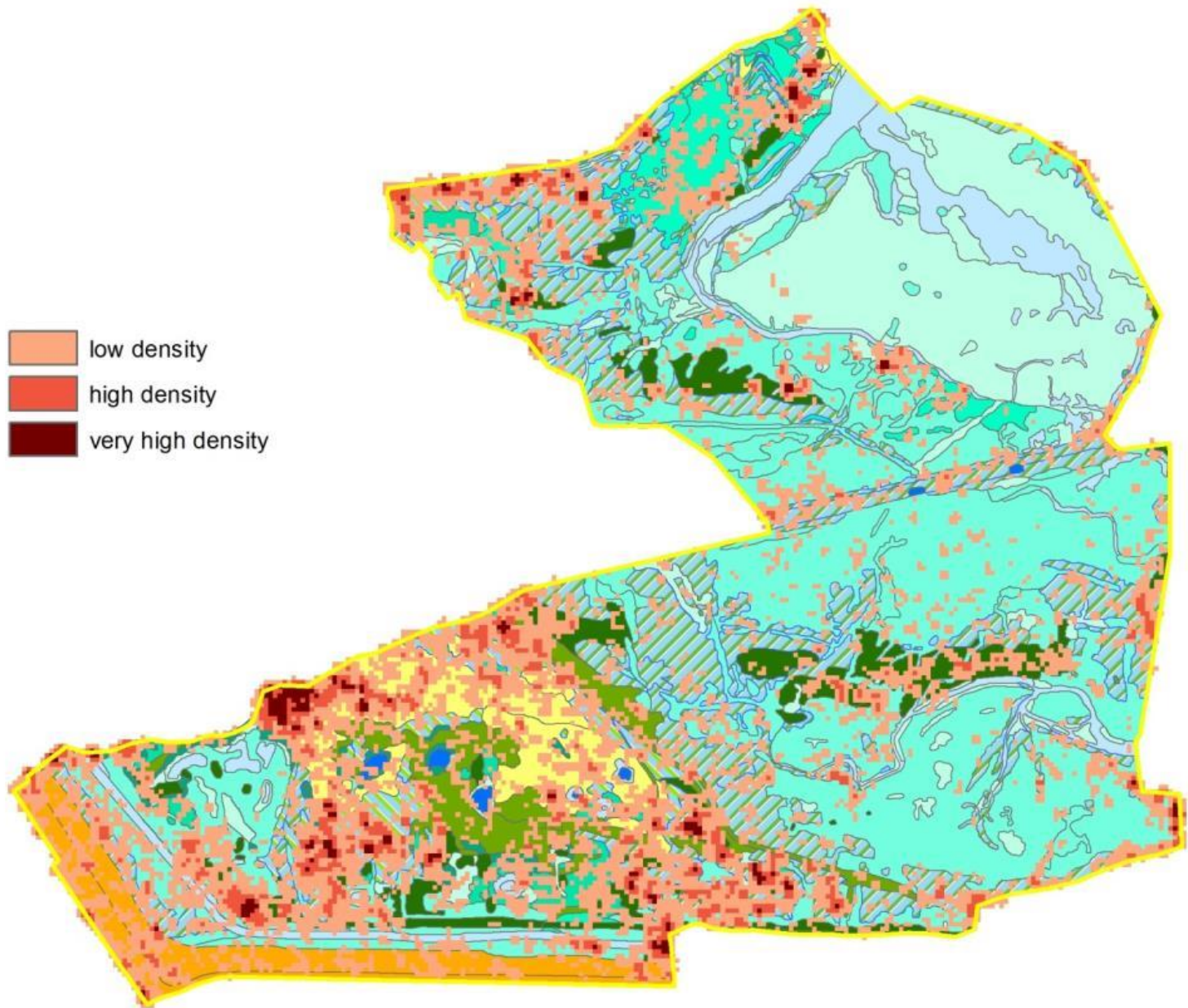
Doen Limousins wat ze moeten doen?

Habitatgebruik

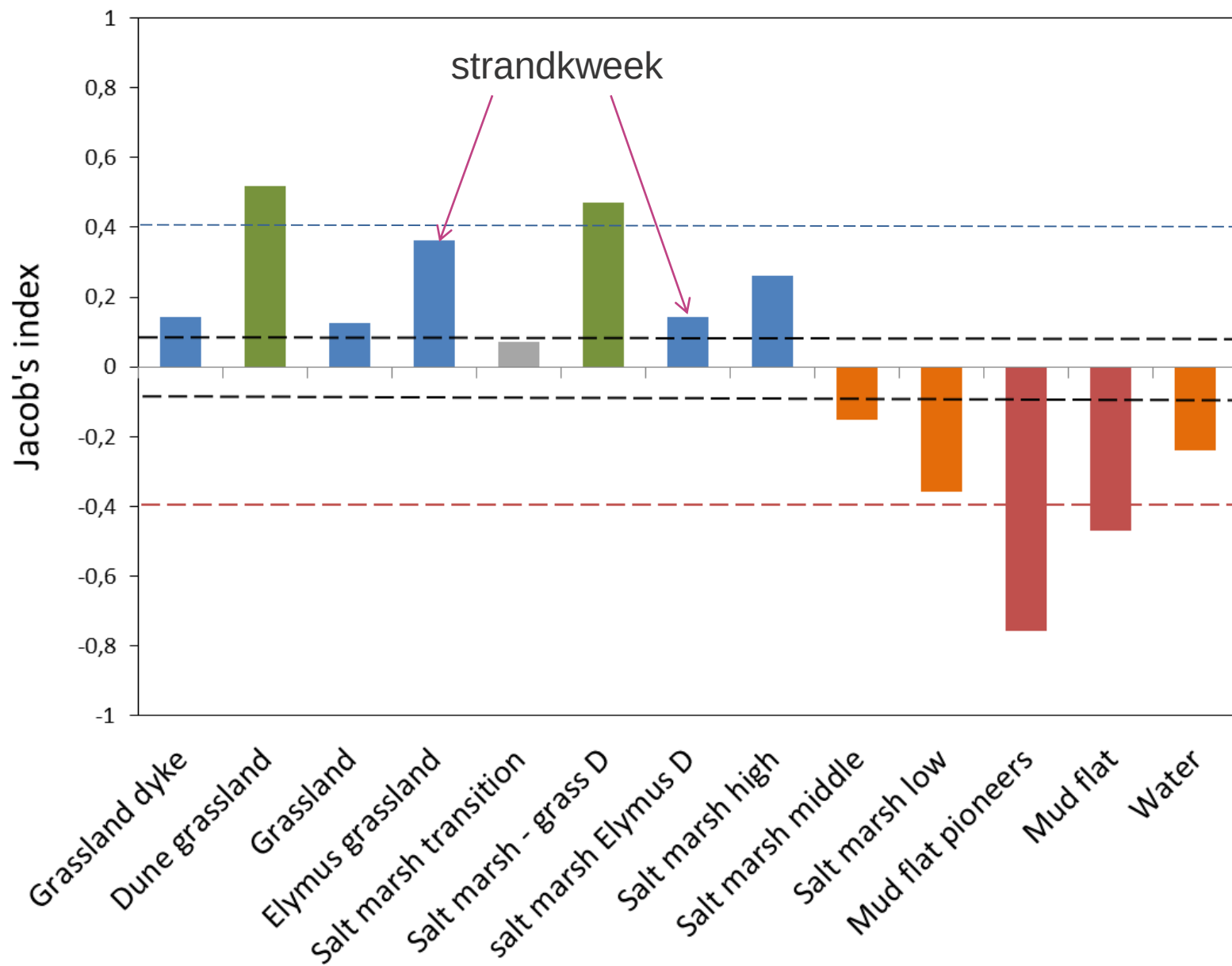

Habitatgebruik

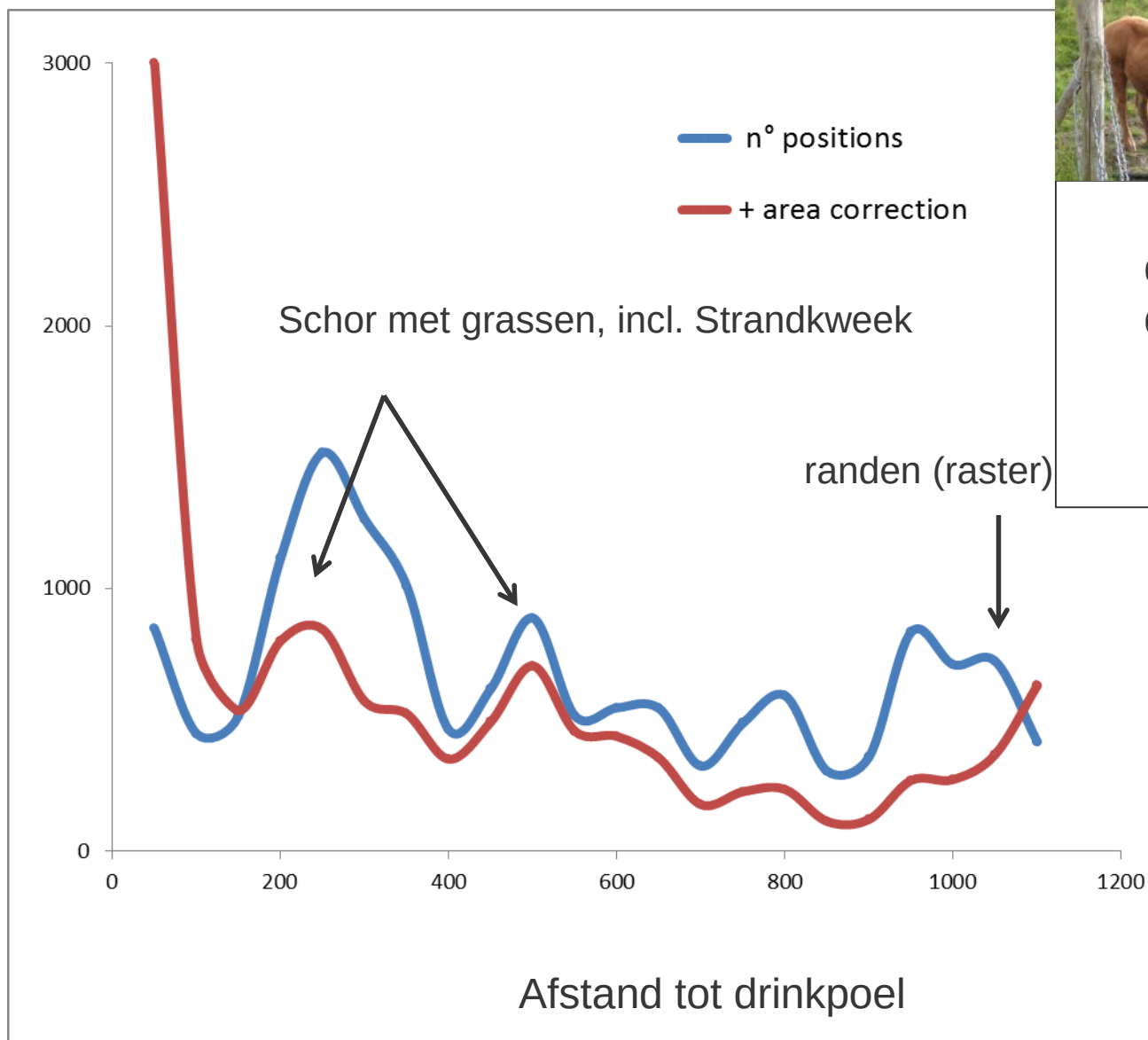

Habitatgebruik

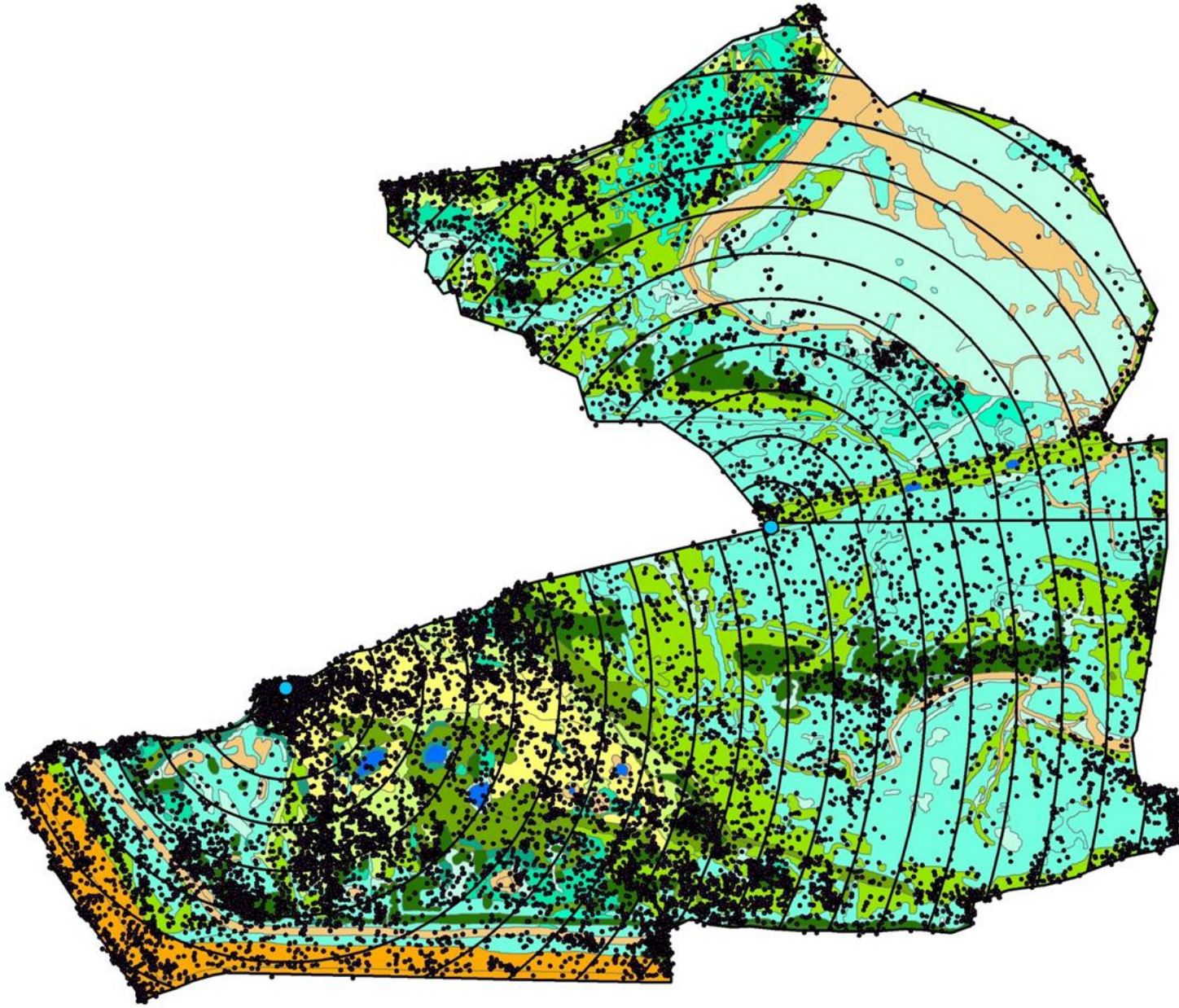
Habitatgebruik

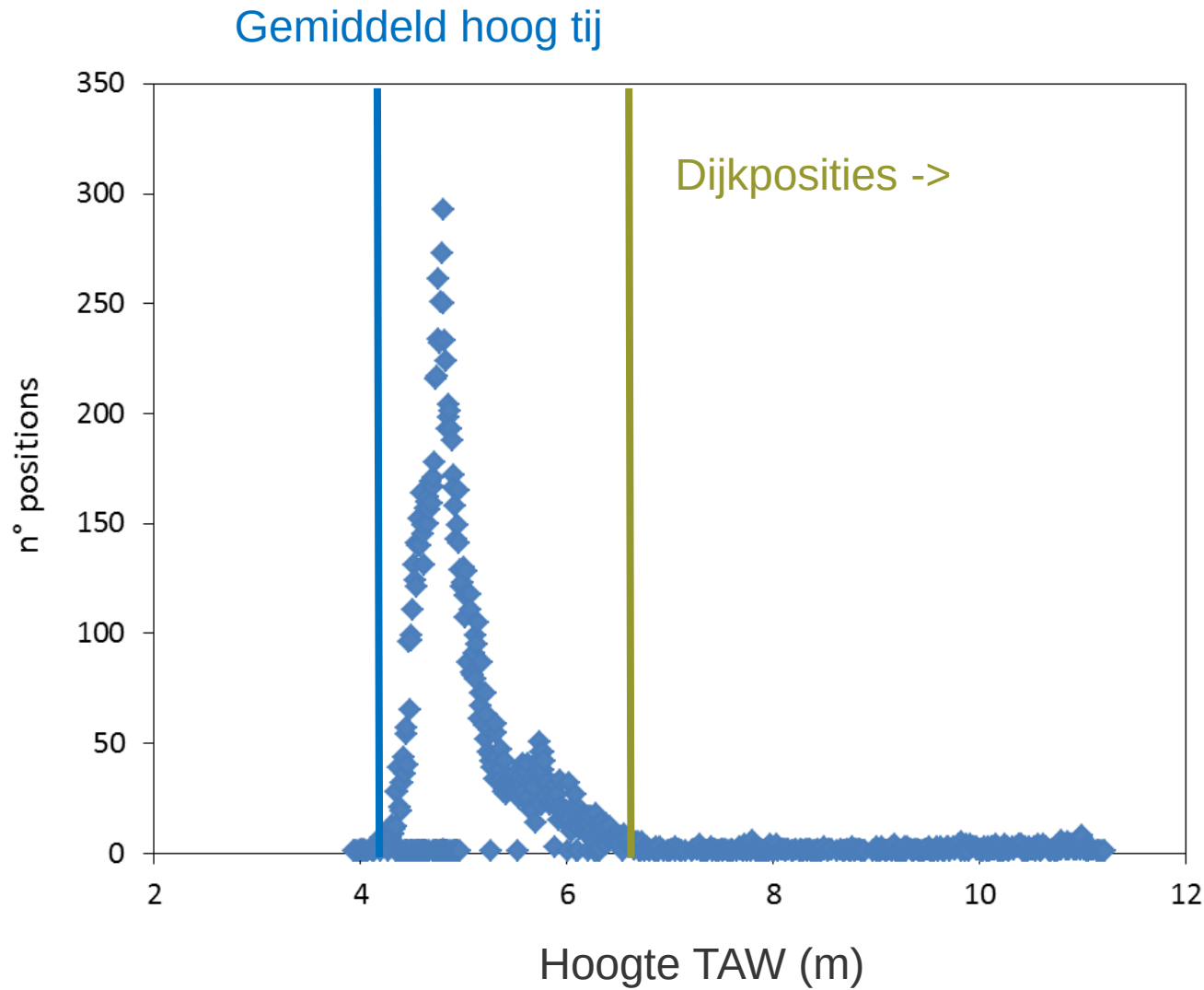
drinkpoel wordt elke dag bezocht

Flanders
State of the Art

Habitatgebruik

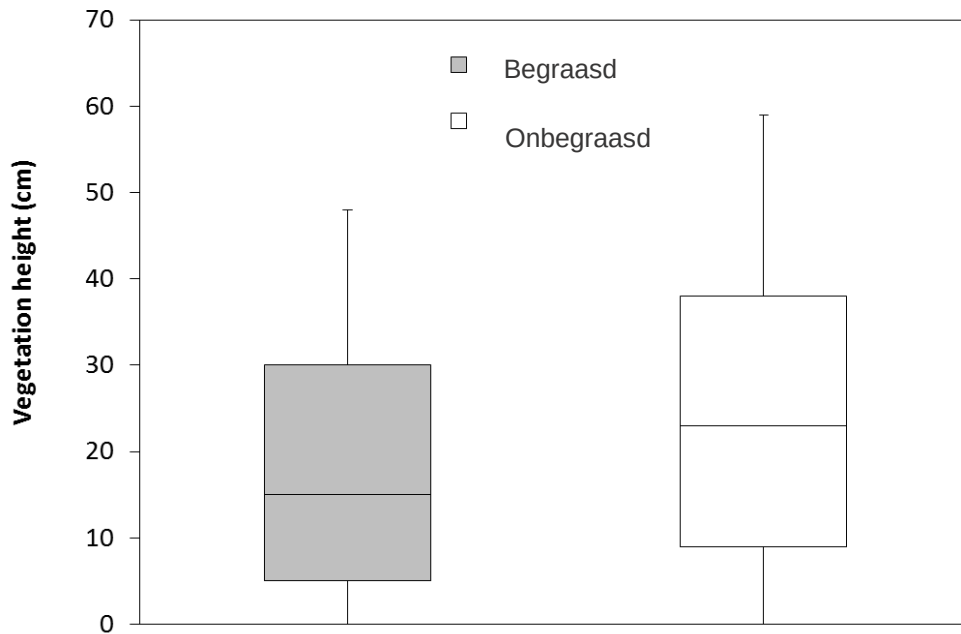

Effecten op de vegetatie

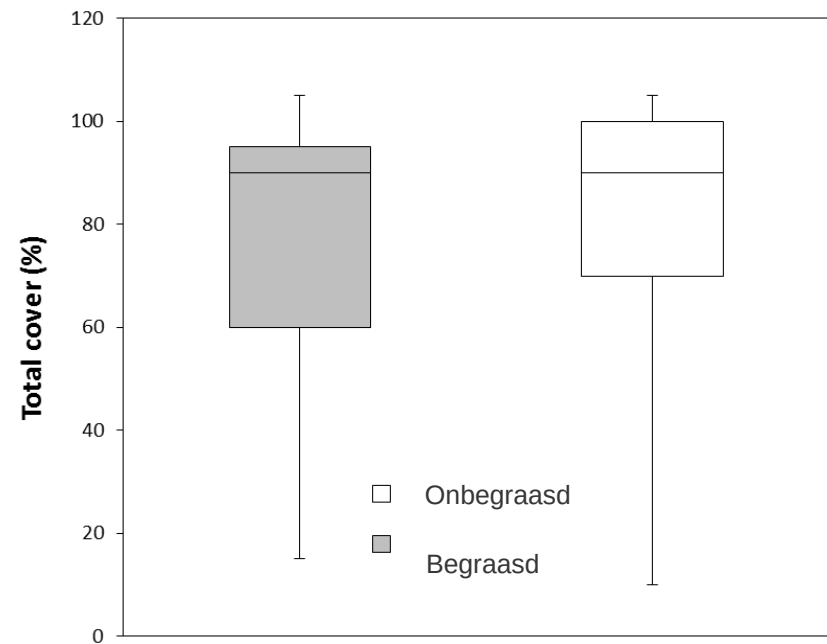
34 gepaarde plots in schor: algemene resultaten

Vegetatiehoogte

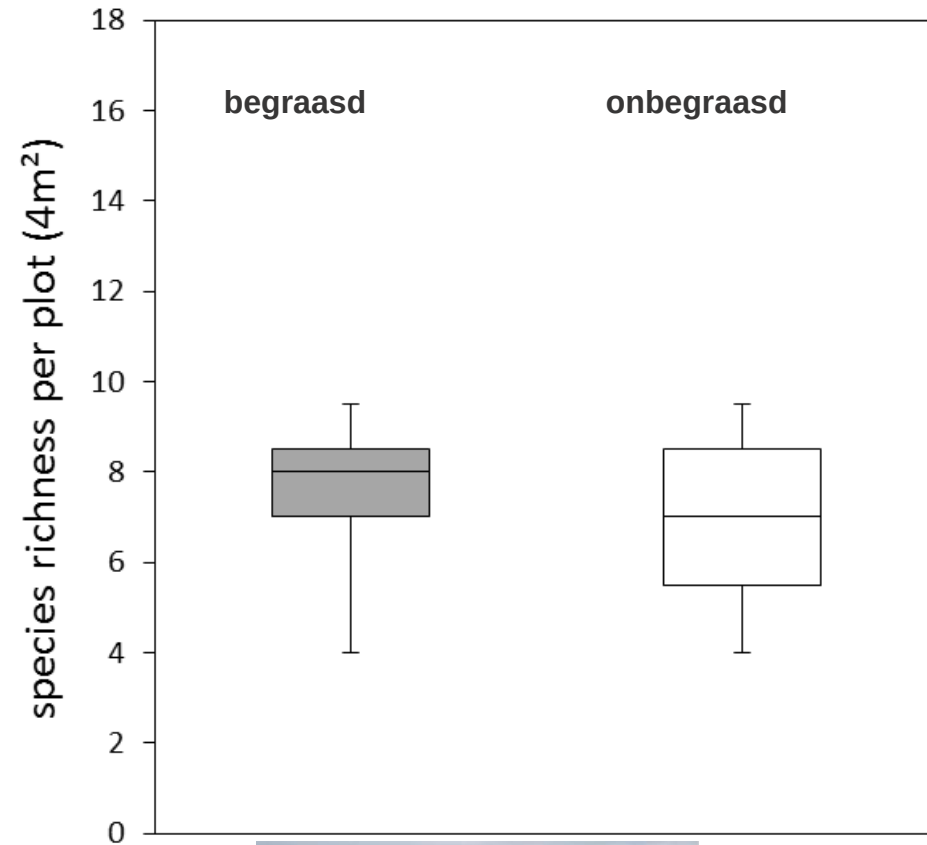
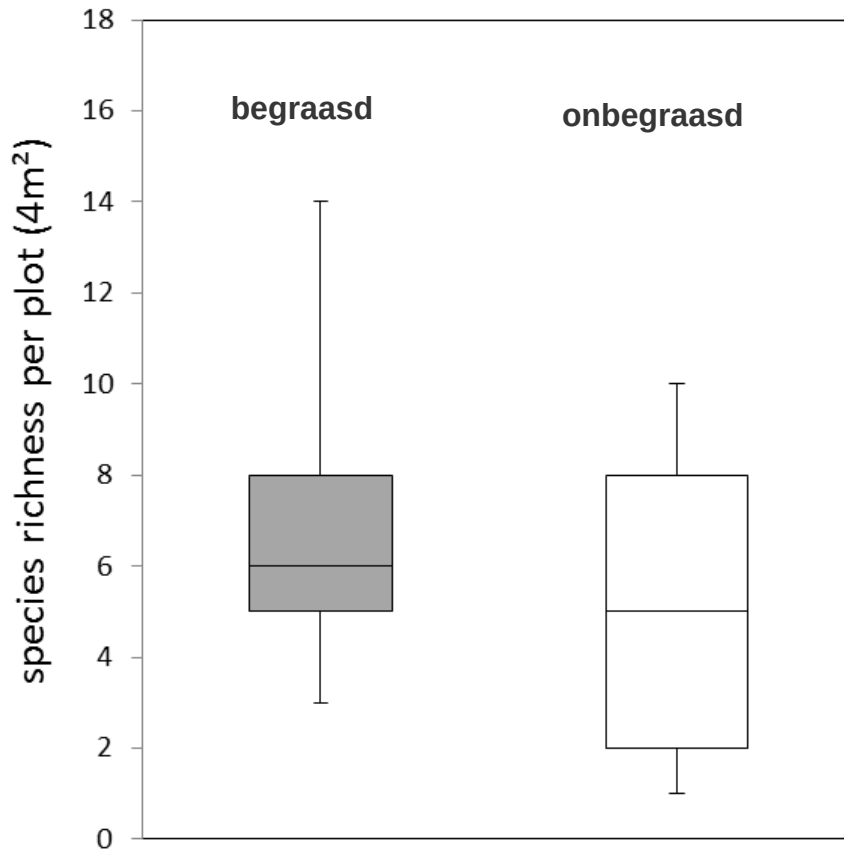

Totale bedekking

Effecten op de vegetatie

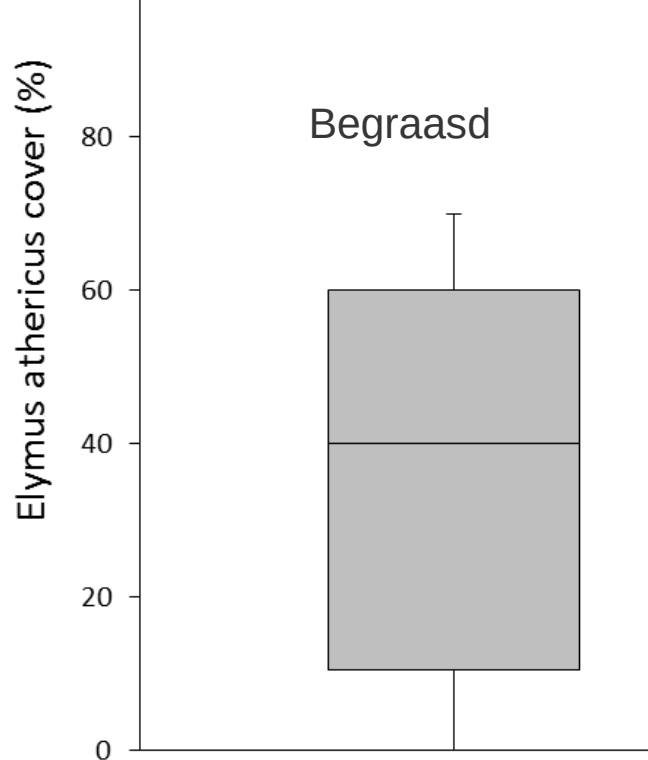
Gepaarde plots in schorrenvegetatie : soortenrijkdom

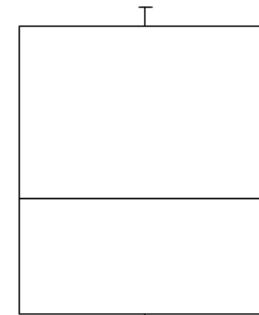
Flanders
State of the Art

Effecten op de vegetatie

Gepaarde plots in schorrenvegetatie: bedekking Strandkweek

Onbegraasd

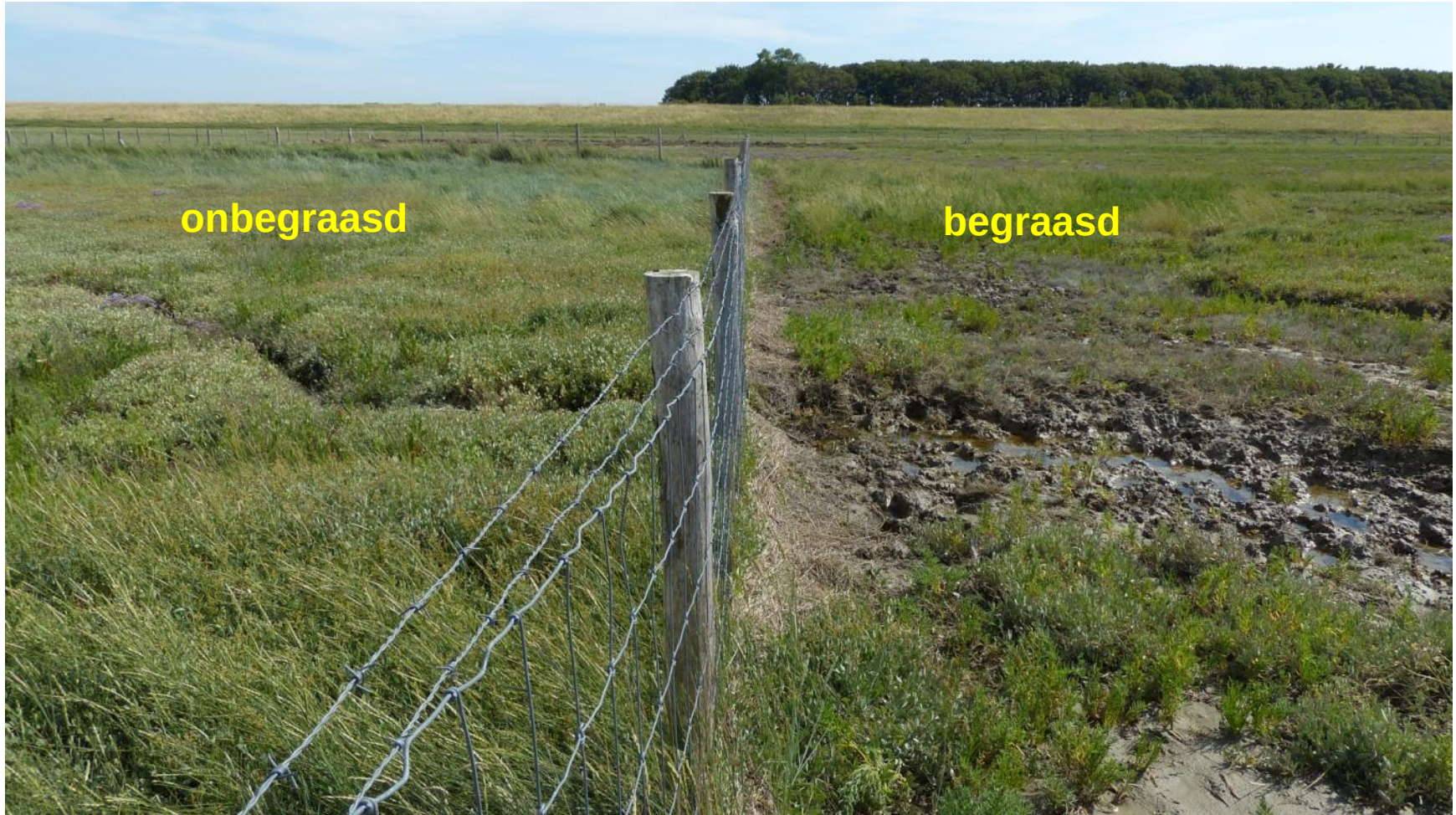

Klein schorrenkruid

Flanders
State of the Art

Effecten op de vegetatie

Locale vertrappeling en begrazing:

- Zoutmelde neemt af
- Klein schorrenkruid neemt toe,
- (bloei van) Zulte neemt sterk af

Besluiten

1. Begrazing heeft een positieve impact op schorrenvegetaties die gedomineerd worden door Strandkweek.
2. Data habitatgebruik veelbelovend : Runderen prefereren vegetaties met veel grassen, incl. schorren. De lage schorren en slikken worden vermeden.
4. Tot nu (3 jaar begrazing) konden slechts weinig echte schorrensoorten terugkeren
5. Open slik ontstaat als gevolg van begrazing slechts lokaal en op kleine oppervlaktes.
6. Poelen sturen habitatgebruik.
7. Toekomstig onderzoek: broedvogels, ongewervelden...
8. Inzicht in historiek van belang bij het beheer
9. Tijd!